

liti. A régi törvény mellett tehát semmi kétség, hogy az ügylet érvénytelensége végrehajtás megszüntetési per alapjául szolgálhat. Dogmatikusan: a végrehajthatóság törvényes előfeltételei közé közjegyzői okirat alapján vezetett végrehajtás esetén az okiratba foglalt ügylet érvényessége is beletartozik. A hatályon kívül helyezett törvény tehát így tovább él, mint az új törvényi rendelkezés értelmezési eszköze.

Ennek a pár sornak a megírása után jelent meg a „Magyar Jogászegyleti Értekezések“ Szent István Emlékév ünnepi száma, amely közli a Jogászegylet esztergomi diszülésén elhangzott felszólalásokat és előadásokat. Dr. Stolpa József államtitkár: „Mi van ma hatályban Szent István törvényeiből“? címen tartott előadásában a téma által inspiráltan ugyancsak utal Vladár előadására és Grosschmidnak Vladár által is idézett „Jogszabálytani“ fejtegetéseire.

B. S.

IRODALOM.

Emlékkönyv

Szladits Károly egyetemi tanárságának 30 éves jubileuma alkalmából.

A modern magyar magánjog három nagymesterének: *Grosschmid*nak, *Szászy-Schwarz*nak és *Szladits*nak tanítványaihoz való viszonya teljesen eltérően alakult.

Grosschmid: hófedte alpesi hegycsúcs, mely a maga fenséges távolából is gyönyörködtetően, de egyszersmind nyomasztóan hat és megközelítéséhez csak a legbátrabbak mernek hozzáfogni. (Hogy ez a hasonlat nem mindenben találó, azt — velem együtt — tanúsíthatják azok, akik emlékeznek arra, hogy a Mester előadása alatt mennyire figyelte a hallgatóiban keltett visszhangot és mennyire reagált kedvenc tanítványainak egy-egy félhalkan elejtett megjegyzésére; jól emlékezünk még sokan az órautáni tiz-tizenöt perces vitákra is a katedra körül.)

Szászy-Schwarz egyik úttörője volt a budapesti egyetemen a szemináriumok intézményének. Szemináriuma teljesen megütötte a külföldi nagy egyetemek hasonló intézményeinek nivóját. Talán nem is a Professor maga, hanem a hallgatók támasztottak oly magas követelményeket önmaguk iránt, hogy ezért, meg a szeminárium pár éves fennállása folytán az nem tudott maradandóbb hatást gyakorolni jogéletünkre.

Ugyanebben az időben, midőn a magyar jognak ez a két gigásza tanított a budapesti egyetemen, majdnem kötelezővé vált minden hallgatóra, aki civilistának készült, hogy beiratkozzék az akkori fiatal docensnek, *Szladits* Károlynak magánjogi praktikumára. A praktikum később szemináriummá fejlődött; a fiatal joghallgató, akinek érdeklődését apró, sokszor a napilapokból

elővett jogesetek keltették fel, majdnem észrevétlenül tért át hol a bírói gyakorlat egy-egy nehezebb témájának, hol pedig a magánjogi kodifikáció valamely problémájának elemzésére. Senki úgy, mint *Szladits*, nem értette annak módját, hogyan nyisson meg az egyetemen túlnyomóan elmélettel foglalkozó fiatal kezdő számára távlatokat a gyakorlat felé és majdan hogyan tartsák meg az egyetemről kikerült tanítványai a kapcsolatot az elmélettel, amelyhez azoknak Anteusként vissza kell térniök, ha nem akarják a jogot pusztán gyakorlati mesterségként kezelni.

A budapesti Egyetem egyetlenny szemináriumra sem tudta annyira fenntartani a kapcsolatot az egyetemről kikerült hallgatókkal, mint *Szladits*é. Sokan a volt hallgatók közül már jelentékeny pozíciót tölthettek be a jogéletben, midőn a Szeminárium Baráti Köre megalakult.

Mindez kényszerítően kínálkozott tollamra akkor, midőn a *Szladits* 30 éves tanári működéséről írt Emlékkönyvet szándékozom ismertetni. Mert hiszen az a körülmény, hogy az Emlékkönyv az ünnepezt tudós szűkebb kartársain kívül a magyar jog annyi gyakorlati művelőjének egy-egy dolgozatát is magában foglalja: csak visszatükrözése annak a legmagasabb értelemben vett praeceptor hatásnak, amelyet *Szladits* a magyar jogtudományra gyakorolt.

Negyvenhat tanulmány, valamennyi szerzője java terméséből, — hogyan is férjen el méltatásuk egy könyvismertetés szerény keretei között? Terjedelmesebb dolgozatok mellett rövidebbek is akadnak, ámde ezekbe is sok új meglátást, sok tanulságos megfigyelést sűrítettek bele szerzőik.

A nagyobb tanulmányok közül a könyv bevezető értekezése: *Balás P. Elemér* „Szerzői jog és dologi dinamizmus“ c. tanulmánya a művészet és az alkotó tevékenység fogalmi elemzésén keresztül jut el a szerzői jogi védelem okainak kifejtéséhez; átfogó és magas nivóju fejtegetései világosan érzékeltetik a határvonalat az „eldologiasodott“ alkotás és a szerző személyiségének védelme között. *Bátor Viktor* „A kölcsönszerződés jogszabályai és a dollárbetétek értékelése“ címmel a Kúria ismert dollárvalorizációs gyakorlatát támadja. Ez a kritika azonban csak a keretét adja a tanulmány igazi tárgyának: azon tézis kimutatásának, hogy a kölcsön nemcsak hogy ma sem reálkontraktus, hanem a római jogban sem volt az, a mai jogban pedig egyáltalában nincsenek reálkontraktusok. A rendkívül gazdag történeti, irodalmi és dogmatikus anyag, a briliáns, meglepő és meggyőző levezetés önként kínálkozik a könyvkritikán túlmenő tárgyalásra és lapunk más alkalommal külön fog visszatérni e kérdésre. Csak ott nem tudunk *Bátorral* egyetérteni, hogy a Kúria dollárvalorizációs praxisának indoka a kölcsönnek reálkontraktusként való szemlélete. A Kúria szerint a hitelezőnek ugyanazt az értéket (nem is egyszerűen: ugyanazt) kell visszakapnia, ami nem azon fordul meg, vajjon a kölcsönszerződés már a konszenzussal vagy pedig a leolvasással jön-e létre. *Túry Sándor Kornél* az Emlékkönyvben „Szilárd jogú nyilatkozatok a kereskedelmi jogban“ c. tanulmányával szerepel. *Túry* tudományos munkássága a leg-

nagyobb figyelmet érdemi. A konkrét tanulmányt *Beck* Salamon lapunk ez évi folyamának 263. oldalán méltatta.

A magánjognak majdnem minden egyes fejezetéhez szolgáltat az Emlékkönyv érdekes, tanulságos adalékot. A jogforrástan és a jogfilozófia határán áll vitéz Moór Gyula „A magánjogi jogügylet mint jogforrás“ c. dolgozata. A *contractus contrahentibus* legem pönit ősi tétele a modern közjogi és bölcséleti elméletekben akként jelenik meg, hogy a szerződést mint alacsonyabbrendű jogforrást illeszti be a jogforrások nagyterjedelmű skálájába. Bizonyára van olyan szempont, amelyből ez a szemlélet helyesnek tűnik fel; mégis alapvető különbség az, hogy egyrészt a szokásos értelemben vett jogforrás, másrészt a jogügylet más-más erejű akarattól ered. Móra Zoltán („A budapesti áru és értéktőzsde által alkotott szabályok kutfői jellege“) nagy és kevésbé ismert anyag feldolgozásával jut arra a meggyőző konklúzióra, hogy a tőzsdei szokványok oly irott kutfőnek tekintendők, amelyeket több évtizedes szokás ismert el kötelezőül. Ebbe a témakörbe vág még Villányi (Fürst) László mélyenjáró értekezése a szokásjog módszertanáról, amely avval a kérdéssel foglalkozik, vajjon új jogot alkot-e a bírói ítélet, vagy pedig csupán deklarálja a szokásjogban már meglévő szabályt. Szigeti László „Kódex és jogfejlődés“ cím alatt a magánjogi kodifikálás szükségességének vitás kérdéséhez szól hozzá figyelemreméltó szempontok felvetésével.

Két dolgozat foglalkozik a jogképesség egy-egy kérdésével. Sárffy Andor a jövőbeli ember jogképességéről értekezik és gazdag anyag feldolgozása után oda konkludál, hogy a születendő ember jogképes. Érdekesen mutatja ki egyebek között, hogy a születendő embernek nemcsak jogai, hanem kötelezettségei is lehetnek. Stolpa József a szerzetesi fogadalom magánjogi hatályának kérdéséről ír: fejtegetései plasztikusan és tömören tárják elénk az anyag meglepően terjedelmes voltát és a felvetődő problémák komplikációit.

A dologi jog körébe vág Kolosváry Bálint dolgozata ingatlanjogunk kialakulásáról, amely legfrissebb keletű dologjogi vonatkozású törvényeink elvi tanúságait vonja le. Dezső Gyula gazdag anyag feltárásával értekezik a közös ingatlantulajdon egyes problémáiról, különösen a közös ingatlan kezeléséből felmerülő vitákról és a tulajdonközösségmegszüntetési per egyes kérdéseiről. Vészi Mátyás a dologösszesség és a célvagyon fogalmainak egymáshoz való viszonyáról ír, terjedelmes irodalmi és joggyakorlati anyag feldolgozásával. Harmath Zoltán tanulságosan és világosan tárgyalja a végrehajtási foglalatás hatását a tulajdonos rendelkezési jogára, — rámutatva a probléma számos igen érdekes vonatkozására és a bírói gyakorlat idevágó álláspontjára. Fenyves Béla (Tulajdonjog-fenntartás és elévülés) azt a kérdést veti fel, vajjon a vételárkövetelés elévülésének a MTJ.-ben javasolt megrövidítése esetében

az elévüléssel egyidejűleg megszűnik-e a tulajdonjog fenntartása is. Az irodalom ismertetése után a kérdésre nemmel válaszol és avval indokol, hogy az elévülés nem magát a vételárkövetelést, hanem csak annak perelhetőségét szünteti meg, a tulajdonjog fenntartásának tehát ennyiben a záloghoz hasonló hatása van.

A kötelmi jogi tárgyú dolgozatok közül mindenekelőtt Nizsarovszky Endre tanulmánya említendő a mellékkötelezettek jogállásáról egymás irányában. Konklúziója az, hogy kezes, jelzálogadós és kézizálogadós mint mellékkötelezettek között az intern megoszlás kétség esetében egyenlő arányban történik és briliánsan vezeti keresztül tételét annak jelzálogjogi és váltójogi vonatkozásain. Rapoch Géza „Több kötelem rangsora“ c. dolgozatában gazdag kodifikációs és joggyakorlati anyag feldolgozásával foglalkozik első sorban avval a kérdéssel, hogy a fizetés több tartozás közül melyikre számolandó el, majd pedig ugyanezen kérdés egyes végrehajtási és kényszerfelszámolási vonatkozásait fejtegeti. Goldberger József a külföldi pénznemnek jogszabály miatti értékváltozásairól értekezik és arra az álláspontra jut, hogy az egyik államban jogszabálynál fogva bekövetkezett értékváltozást a másik állam bírójának tényállásként kell tekintenie. Nagy Dezső a hitelezőket károsító joglemondások analizálásánál széles skálán megy végig; foglalkozik avval a kérdéssel, mennyiben áll fenn az actio Pauliana a magyar jogban, elemzi a Cst. 28. §-ának a 17. JD-hez való viszonyát és érinti a kérdés büntetőjogi vonatkozásait is. Marton Géza (Obligatio ex delicto) szerint a kötelmeknek szerződésiekre és deliktuálisakra való felosztása egy ma már nem alkalmazható római jogi teória csökevénye; a helyes felosztás az elsődleges és másodlagos (szankcionáló) kötelmekre való felosztás lenne; elsődleges kötelem pedig megkötött szerződésből, más ügyeibe gesztorként való beavatkozásból, gazdagodásból, közösségben való lételemből, alkalmazott tartásából, ház birásából stb., valamint oly negatív kötelmekből származhatik, amelyek lényege: nem zavarni a dolgok jogszerint fennálló rendjét. Kauser Lipót a mulasztásról értekezik. A mulasztás filozófiailag véve nem ok, mert csakis a jog az, amelynek tevést parancsoló szabályát (pl. sikos időben a járda rendbentartását) a mulasztó megszegi.

A családjogi tárgyú dolgozatok közül Almási Antal a házasságkötési gondosság jelentőségét méltatja a semmis és megtámadható házasságok jogi következményei körében. A gondosság foka tekintetében „az egységes tudakozódási és észleleti köteleességi elemekkel telített házasságkötési gondosság“ elvi álláspontjára helyezkedik. Balla Ignác a házasságbontó okok elévüléséről ír, azt inkább záros határidőnek fogva fel. Tóth György a gyámhatóság és a törvényes képviselő házasságmegtámadási jogosultságának viszonyáról ír és a törvényes képviselőt (szülőt) nem tekinti önálló megtámadási jogosultnak, csak az árvaszék kiegészítő szervének. Sándor

falvi Pap István „Közszerzeményi kérdések“ címmel a reál- és értékelmélet egymáshoz való viszonyát szemlélteti annak a kérdésnek megoldása körül, mikor és mennyiben térítendő vissza a különvagyon, ha a hagyaték nem elegendő az összes igények fedezésére. Helyesli a Kúria gyakorlatát, mely ma a reálemélet alapján áll. Foglalkozik továbbá avval a kérdéssel, mikor marad az állagában megváltozott különvagyon továbbra is az és mikor követelhető csak értékének megtérítése a közszerzeményből. Szász István a leszármazás törvényessége tekintetében irányadó jog meghatározása kérdésének nemcsak anyagi kollíziós normáit, hanem a felmerülő jurisdictiós kérdéseket is taglalja.

Igen gazdag az Emlékkönyv örökjogi anyaga. Beck Salamon „Örökbefogadási szerződés felbontásának joghatálya az örökbefogadott leszármazóinak öröklési jogára“ címmel a pécsi kir. ítélőtábla egy ítéletét bírálja, amely az örökbefogadott születése után történt bírói hatálytalanítást az örökbefogadott leszármazójára is kihatónak nyilvánítja és ezzel szemben arra az álláspontra helyezkedik, hogy ez a hatálytalanítás az immáron saját jogán fellépő leszármazóra nem terjedhet ki. Blau György „Az ajándék betudásmentességének kérdéséhez“ c. tanulmányában nem helyesli a bírói gyakorlatnak azt az álláspontját, amely szerint az ajándék nem tekinthető előlegnek a későbbi örökjogi vagy családi vagyoni jogcímű szerzésre, hanem csatlakozik a kodifikáció és irodalom ellenkező álláspontjához. Menyhárth Gáspár a vágyazonosságról ír. Az egyik szülő meghal, örökös a másik, a gyermek kötelesrészt kap. Meghal a másik szülő is és a gyermek ekkor a bírói gyakorlat szerint nem kap kötelesrészt ugyanabból a vagyomból, amelyből már a másik szülő elhalálozásakor kötelesrészt kapott. Menyhárth kifogásolja ezt a gyakorlatot. Teller Miksa „Favor testamenti“ címmel érdekesen fejtegeti a bírói gyakorlat fokozatos enyhülését a végrendeletek kellékszerűségének kérdésében. Vladár Gábor (A család körében és azon kívül megajándékozottak felelősségéről a kötelesrészt) helyteleníti, hogy a MTJ. 2038. és 2048. §-ai a rokon megajándékozottat az extraneus előtt teszik felelőssé. Vincenti (Vitás kérdések a végintézkedések megtámadása körében) ismerteti és helyesli a Kúriának azt az újabb gyakorlatát, amely megengedi a végrendelet megtámadására felhozott okoknak a per alatti kiegészítését. Zalán Kornél az ági vagyon pótlásáról értekezvén, különösen a redintegrációnak az újabb gyakorlatban való megszorítását tárgyalja. Zoltán József az örökjogi érdemtelenség elhajlásáról ír és gazdag joggyakorlati anyag alapján bírálja a MTJ. 1785. §-át és az azt recipiáló újabb gyakorlatot, amely az özvegy érdemtelenségét megállapítja akkor, ha az özvegy terhére bontóok forog fenn, amelyek érvényesítése — anélkül, hogy a házasság még a felek életében felbontott volna — megtörtént, vagy csupán a férj akadályoztatása miatt maradt el. Ez a gyakorlat a 217. és 218. E. H.-kba ütközik, erkölcsi

érdekeket is sért és a férj végrendekezési jogának gyakorlása által a férj érdekei is megvédhetők.

Több dolgozat tárgyal általános érdekű jogi témákat. György Ernő „Jog és valóság“ címmel azt a kérdést vizsgálja, hogyan alakul a folyton változó életviszonyoknak a joggal való egybefonódása, azoknak egymásra gyakorolt kölcsönhatása és összefüggései. Reitzer Béla azt a kérdést vizsgálja, hanyatlóban van-e a magánjogi dogmatika tudományának művelése? Liebmán Ernő „Venire contra factum proprium“ címmel szerteágazó anyagból keresi ki az azonos alap gondolatot, igen értékes tanulságokat nyújtva az olvasónak. Érdekes módszertani kérdést vet fel Sichermann Frigyes „Pontatlan jogszabályok“ c. dolgozata; a megoldási módok között foglalkozik az eseti döntéssel, az elvi tüzetesbitéssel, az áthidalással és azokkal az esetekkel, midőn a jogszabályok bizonytalanságából felmerülő kérdéseket külön fórum (jogegységi tanács stb.) dönti el.

Több dolgozat a magánjogon túli jogterületekről való. Angyal Pál a hűtlen kezelés bűncselekményével kapcsolatos magánjogi kérdésekről írván, megállapítja, hogy bármelyik elmélet szemzőgéből vizsgáljuk is e deliktum jogi természetét, magánjogi fogalmak beható tanulmányozása nélkül tiszta képet nem nyerünk. Berend Béla a magánjog és a büntetőjog elhatárolásának elvi kérdéseit vizsgálja, különösen a magánjogi és büntetőjogi tilos cselekmény megkülönböztetését. Jencs Árpád Frank Ignác büntetőjogi munkásságát ismerteti, különösen bírói működését az Egyetem akkori törvényszékén. Kuncz Ödön a részvénytársaság szervezeti reformjának irányelveiről ír; nem a közgyűlésben, nem az igazgatóságban, hanem az ügyvezető igazgatóságban: a vezérigazgatóban és az állandó alkalmazási viszonyban álló ügyvezető igazgatókban látja a jövőbeni részvénytársaságának centrális szervét, míg a vállalat érdekének védelmét a megfelelő nyilvánosság biztosításával, bírói ellenőrzéssel, a hites könyvvizsgálat intézményével és a kisebbségnek az igazgató-tanácsban való képviselővel kívánja előmozdítani. Neugröschel Endre „Megjegyzések a kartelszerződések alaki érvénytelenségének kérdéséhez“ címmel azt fejt ki, hogy a bemutatás elmulasztása nem semmisséget idéz elő, hanem csak a bírói érvényesíthetőség kizárását és érdekesen tárja elénk a semmisség konstrukciójával járó visszasságokat. Pernecky Béla a kollektív munkaszerződések tanának egyik alapvető tételét köti össze az általános magánjogi fogalmakkal „A közbenjárás“ c. tanulmányával. A közbenjárás harmadik személy tevésének vagy nemtevésének megígérése akként, hogy a közbenjáró maga is mindent elkövet atekintetben, hogy a harmadik személy az ígért magatartást megvalósítsa. Szirmai Zsolt „A Pp. 180. §. 1. pont első esete“ címmel a bírói és közigazgatási hatáskör kérdésének elvi alapjait fejtegeti. Ujlaki Miklós „Az összehasonlító jogtudomány feladatai“ címmel a jog egy oly ágára hívja fel a figyelmet, amelynek beható művelését

nálunk csak legújabbán kezdték meg. Váli Ferenc „Nemzeti bírák a nemzetközi bírászkodásban“ címmel a nemzetközi bírászkodás egyik igen kényes kérdésével foglalkozik és emellett méltó emlékét állítja Szladits Károly nemzetközi bírói tevékenységének a békeszerződés által felállított döntőbíróóságok keretében.

Negyvenhat dolgozat — negyvenhat új gondolat, új meg-látás. Szladits Károly büszke lehet arra, hogy ezt a vaskos kötetet, a magyar jognak negyvenhat értékes tanulmányával való gazdagodását a Róla való megemlékezés hívta életre.

Dr. Vági József.

Emlékkönyv.

Dolgozatok *Menyhárt* Gáspár egyetemi ny. r. tanár születésének 70. évfordulójára. Írták: Kartársai. Szerkesztette *Dr. Túry Sándor Kornél*.

A szegedi egyetem jogi karának valamennyi ordinariususa — megerősítve a tanári működéstől már visszavonult Polner Ödönnel, állnak díszsorban ez idő szerinti seniorjuk, Menyhárt Gáspár tiszteletére.

Az ilyen emlékkönyv sokszor fotográfia — megmutatója annak a szellemi hatásnak, amelyet az ünnepelt a választott témák tükörképe szerint az írókra gyakorolt. Az Emlékkönyvnek ez a fotográfia jellege akkor ütökzik ki erőteljesebben, ha az írók egy szűkebb céhből, az ünnepelt saját szűkebb tudomány szakának művelői közül kerülnek ki. Menyhárt emlékkönyve — amelynek írói minden tudományszak képviselői közül kerültek ki, ily értelemben nem fotográfia. De fotográfia — a korszakot illetően, amelyben a könyv megjelent. Forrongó, átalakuló világban élünk; szinte kérdésessé vált, érvényes-e jogra a római jog egyik páros, de egyet jelentő jelzője: *Constans ac perpetua*. A jog legalapvetőbb problémái vetődnek fel; régi igazságokat döngetnek, új eszmék törnek az érvényesülésre. Csoda-e, ha a professzori kar sem marad az elvonultság elefántesont tornyában, ha nem az előre megadott keretek között a részlet témák cizellálásával, gondolati finomságokkal törődik, hanem a jog, a társadalmi lét nyers, csiszolatlan termésköveit hengergeti, ahogyan robusztus súlyukkal a mai életre reá nehezednek. Balás, Polner és Túry adalékain kívül valamennyi szerző már a téma választással mutatja, hogy a jognak kozmikus, nagy kérdései felé terelte érdeklődésüket a kor.

A könyv tiz dolgozatot tartalmaz. Közülük csak azokra térünk ki, amelyek a folyóiratnak körébe esnek.

Balás P. Elemér „Szerzői magánjogunk de lege ferenda“ címmel értekezik. Még ez a „szakcikkek“ is magán viseli az Emlékkönyv monumentális karakterét, hiszen kiterjeszkedik programszerűen a szerzői magánjogra, ami szinte a teljes szerzői jog. Ki kell emelni a tanulmánynak azt az erkölcsi bátorságát, amellyel a mai szerzői szemléletnek, rendszernek azt az alapté-